

گزارش‌های راهبردی و نظریه‌های مشورتی مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری بنا به وظایف ذاتی خود طی ۸ سال فعالیت دولت تدبیر و امید تلاش کرده تا از طریق تدوین و تهیه حجم وسیعی از مشورت‌ها، مشاوره‌ها و توصیه‌های سیاستی به اداره بهتر امور کشور و اصلاح نظام حکمرانی یاری رساند. این مرکز به عنوان اطاق فکر و اندیشکده دولت، با برخورداری از نیروهای جوان و ساختار چابک خود طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ در کثیری از حوزه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ورود داشته که اجمال آن در کتاب «گزارش‌های راهبردی و نظریه‌های مشورتی مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰» ارائه شده است. امید است این تجربه به نحو مفید و مؤثری در اختیار مدیران ارشد کشور در آینده قرار گیرد.

ارائه مشورت‌ها و مشاوره‌های دائمی یکی از وظایف ذاتی و ماموریت‌های اندیشکده‌ها و اطاق‌های فکر می‌باشد. اندیشکده‌ها به اقتضا انتظارات و توقعاتی که از آنها می‌رود بایستی به طور مستمر و در حوزه‌های مختلف سیاستی اعم از مسائل امنیتی، سیاست خارجی، سیاست داخلی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... با مشتریان خود در ارتباط بوده و نتایج تحلیل‌ها و مطالعات خود را در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور و نظام تصمیم‌گیری قرار دهند. هدف اصلی از ارائه این مشورت‌ها و تحلیل‌های سیاستی در وهله نخست اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی مخاطبان خود در تمامی مراجع تصمیم‌گیری بوده و در سطح بالا اقلان، راضی‌سازی و تاثیرگذاری بر آنان است تا بتوانند حداکثر منافع ملی را برای کشور و میهن به ارمغان آورند. این ارتباط و تعامل همواره به سهولت و آسانی برقرار نمی‌شود و معمولاً در اکثر نظام‌های سیاسی با چالش‌ها، اختلالات و موانعی مواجه می‌شود تا حدی که گاهی تصور می‌شود اندیشکده‌ها و جوامع تحلیلی با سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور در جهان معرفتی و دو جزیره کاملاً جدای از هم زیست می‌کنند که در این صورت امکان تاثیرگذاری اندیشکده‌ها به حداقل می‌رسد. بر اساس این ضرورت‌ها، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری در دوره جدید فعالیت خود در دولت تدبیر و امید (۱۳۹۲-۱۴۰۰) تلاش داشته تا با تکیه بر توانمندی‌ها و ظرفیت‌های علمی و تحلیلی خود و با جلب مشارکت تحلیلگران جوان، با انگیزه و دغدغه‌مند و دلسوز نسبت به منافع و امنیت ملی، به ارائه مجموعه‌ای از مشورت‌ها، تحلیل و ایده‌های خود به جامعه سیاست‌گذار و به خصوص به رئیس‌جمهور محترم اقدام کند. این مشورت‌ها، مکاتبات و گزارش‌ها همواره با روی باز و استقبال مجموعه دولت به خصوص رئیس‌جمهور، معاون اول، معاونان رئیس‌جمهور و غالب وزرا و مدیران ارشد دولت قرار گرفته است و این البته به معنی فقدان یا نبود چالش، اختلاف دیدگاه یا حتی تعارض میان تحلیل‌های مرکز با مشتریان نبوده است. اما مهم آن بوده که همواره فضا و امکان تعامل و گفتگو میان اعضا مرکز با مدیران و کارشناسان دولت و سایر نهادهای حاکمیتی و مراجع تصمیم‌گیری برقرار بوده است و این همه با حسن نظر و حمایت ریاست‌جمهوری از گزارش‌ها و فعالیت‌های مرکز میسر بوده است.

سازوکار حصول نتایج تحلیلی و رسیدن به ایده‌ها و مشورت‌های تحلیلی در مرکز طی ۸ سال گذشته مبتنی بر استفاده از بهترین نیروهای کشور، فارغ از گرایش‌های سیاسی-جناحی ایشان، استفاده از آخرین دستاوردهای و تجارب جهانی در حوزه‌های مختلف حکمرانی، مرور نقد و ارزیابی سیاست‌های بکار گرفته شده در کشور و نهایتاً برگزاری نشست‌های تخصصی و بحث‌های گروهی بوده که این آخرین همواره با اصرار شخص ریاست محترم جمهور رخ داده است. به این معنی که توصیه همیشگی ایشان به مدیریت مرکز بررسی‌های استراتژیک آن بوده که برای رسیدن به جمع‌بندی و ارائه تحلیلی، طیف وسیع کارشناسان و تحلیلگران موجود در دولت، جامعه دانشگاهی و بخش خصوصی به مشارکت فراخوانده شده و در خلال جلسات و بحث‌های رو در رو (دوجانبه یا چندجانبه) مباحث، ایده‌ها و تحلیل نهایی شوند. به عبارتی تحلیل‌ها و مشاوره‌ها، حاصل اجماع و اتفاق نظر حداکثری ذینفعان و ذی‌ربطان مرتبط با هر مساله سیاستی باشد. به این معنا می‌توان با کمال تواضع گفت مجموع گزارش‌های تهیه شده که فهرست عناوین آن در گزارش حاضر ارائه شده‌اند محصول کار و تفکر جمعی بخش مهمی از ظرفیت کارشناسی کشور محسوب می‌شود و باید به عنوان یک میراث و دستاورد مورد توجه دولت (های) بعدی قرار گیرد.

این حجم از فعالیت با کمترین هزینه و اعتبار و با رعایت صلاح و صرفه مالی دولت انجام شده است. استراتژی مدیریت مرکز در طول دولت تدبیر و امید پرهیز از هزینه‌کردن بی‌جای اعتبارات مالی بوده و لذا گزارش‌های مرکز عمدتاً با روش فرا تحلیل، استفاده از خزانه دانشی موجود در کشور و جهان و جلوگیری از اجرا پروژه‌های بزرگ پژوهشی تهیه شده است چرا که اعتقاد بر آن بوده که اندیشکده‌هایی از این دست (که نزدیک به دولت و سیاستگذاران هستند) نباید درگیر طرح‌های پژوهشی بنیادی و اساسی شوند بلکه باید از دستاوردهای مجموعه دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی پژوهشگاه‌ها و اندیشگاه‌های موجود در کشور و به خصوص مراکز فعال در دستگاه‌های اجرایی استفاده و مراکزی از جمله مرکز بررسی‌های استراتژیک به عنوان مشاور رئیس‌جمهور نقش جمع‌بندی‌کننده و فراتحلیل‌گر بررسی‌های موجود در کشور را به عهده دارد.

حجم وسیع مطالعات انجام شده در مرکز که گزارش آن در مجلد دیگری منتشر شده، گویای زحمات مجموعه همکاران مرکز از طریق فعالیت در ۲۰ دپارتمان تخصصی از جمله سیاست داخلی، سیاست خارجی، امنیت، آب، محیط‌زیست، مدیریت شهری، آموزش و پرورش، کشاورزی و امنیت غذایی، سلامت، کرونا، مدیریت تحریم‌ها، توسعه مناطق مرزی، اقوام و اقلیت‌ها، ارتباطات و فضای مجازی، علم و فناوری، مسائل اجتماعی، مسائل فرهنگی، حقوق و مسائل کودکان، دفاعی و نظامی، نفت و انرژی، عدالت کیفری بین‌المللی، فساد و شفافیت، حقوقی، ارتباطات راهبردی، مستندسازی و جز آن بوده است. ضمن آنکه بخشی از گزارش‌ها و مشورت‌های ارائه شده به تناسب مسئولیت‌های رئیس مرکز بعنوان نماینده ویژه رئیس‌جمهور یا دولت در شوراها یا مجامع تصمیم‌سازی یا مشورتی (شورای نظارت بر صداوسیما، ستادهای اربعین، راهیان نور و ...) بوده است. در اینجا باید تأکید کرد که تجربه، تلفیق مشاورت رئیس‌جمهور با ریاست مرکز بررسی‌ها در دو دوره دولت یازدهم و دوازدهم، فی‌الغایه موجب رونق و گشایش فعالیت‌های مؤثر و تسهیل ارتباطات مرکز با بدنه دولت نیز شده است که می‌تواند مورد توجه دولت‌های بعدی قرار گیرد.

آنچه در این گزارش آمده است صرفاً گزارش‌های مکتوب و مستند و رسمی مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری بوده است، در حالیکه دامنه و حجم مشاوره‌های مرکز بسیار وسیع‌تر و متنوع‌تر بوده که معمولاً در قالب‌های غیررسمی، خصوصی، شفاهی ارائه شده است. به عبارتی دیگر تعداد زیادی از یافته‌ها و تحلیل‌های مرکز بصورت شفاهی به رئیس‌جمهور محترم تقدیم شده است و یا اینکه در قالب یادداشت‌ها و نامه‌های خصوصی و شخصی به حضور ایشان ارائه شده یا در طی جلسات حضوری و رودررو با اعضا دولت و در قالب جلسات کارشناسی در کمیسیون‌های تخصصی دولت و سایر مراجع تصمیم‌سازی توسط رئیس مرکز، مدیران و کارشناسان مورد بحث قرار گرفته است.

مرکز تلاش وافر داشته است تا بتواند نتایج تحلیل‌های خود را در قالب مستندات سیاستی (فیلم‌های مستند سیاستی) تهیه کند که منجر به تهیه و تدوین و انتشار حدود ۸ فیلم مستند سیاستی شده است. در هر حال تلاش مسئولان مرکز آن بوده که با تنوع بخشی به قالب‌های ارائه گزارش حداکثر اثرگذاری خود بر مشتریان و مخاطبان را داشته باشند. از دیگر راهبردهای مهم مرکز که بایستی به مدیران آینده این مرکز و سایر مراکز راهبردی و تحلیلی توصیه نمود انتشار عمومی گزارش‌ها و کاستن از حجم و تعداد گزارش‌های با انتشار محدود و یا حداقل تهیه نسخه‌هایی از گزارش‌ها است که امکان انتشار عمومی نیز داشته باشند است. بر این منوال مرکز سایت و کانال رسمی خود در فضای مجازی را بصورت جدی فعال و اداره کرده و تلاش داشته همه فعالیت‌های خود را با این روش‌ها و امکانات به اطلاع عموم برساند. چرا که گزارش‌های سیاستی حتماً باید به سمع و نظر عموم رسیده و مورد استفاده طیف وسیع کارشناسان، محققان و برنامه‌ریزان کشور در اقصی نقاط کشور برسد.

از دیگر اقدامات مرکز طی ۸ سال گذشته تدوین مجموعه اسناد سیاستی و پیش‌نویس لوایح متعددی قانونی بوده است که پس از آماده‌سازی این متون، جهت گذراندن اقدامات بعدی به مراجع ذیربط در درون دولت ارسال شده‌اند. همچنین تهیه پیش‌نویس سخنرانی‌های مقامات ارشد در کشور نیز بصورت مستمر در این مرکز انجام شده است.

خلاصه آنکه آنچه در این گزارش آمده است، عناوین برخی از گزارش‌هایی است که مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری طی ۸ سال گذشته بصورت رسمی برای مراجع رسمی کشور ارسال نموده است. این گزارش‌ها محصول زحمات همکاران مرکز بوده که لازم است از تلاش‌های تک‌تک آنها قدردانی شود. همچنین لازم است مجدداً از حمایت‌ها و پشتیبانی‌های مستمر رئیس‌جمهور، رئیس‌دفتر رئیس‌جمهور و معاونان محترم دفتر رئیس‌جمهور در طول فعالیت دولت تدبیر و امید سپاسگزاری کنیم.

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری